

การบริหารงานตามหลักอิทธิบาท 4 ของผู้บริหารสถานศึกษา
ศูนย์เครือข่ายที่ 6 อำเภอลำทะเมนชัย
สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 7
Administration Based on the Four Ittibata Principles of School
Administrators in Educational Network Center 6, Lam Thamenchai
District, Under the Office of Nakhon Ratchasima Primary Educational
Service Area 7

วิศรุต แสนคำ¹ และ สุนทร โคตรบรรเทา²

วิทยาลัยนครราชสีมา

Witsarut Saenkham¹ and Sunthorn Kohtbantau²

Nakhonratchasima College, Thailand

Corresponding Author's Email: 6704030302003@nmc.ac.th

(Received: 10 November, 2025; Edit: 27 November, 2025; accepted: 27 November, 2025)

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาการบริหารงานตามหลักอิทธิบาท 4 ของผู้บริหารสถานศึกษา ศูนย์เครือข่ายที่ 6 อำเภอลำทะเมนชัย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 7 และ 2) เปรียบเทียบความคิดเห็นของบุคลากรจำแนกตามตำแหน่งและระดับการศึกษาต่อการบริหารงานตามหลักอิทธิบาท 4 ของผู้บริหารสถานศึกษา ศูนย์เครือข่ายที่ 6 อำเภอลำทะเมนชัย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครราชสีมา เขต 7 กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอน จำนวน 163 คน กำหนด ขนาดกลุ่มตัวอย่างตามตารางของเครจซี่และมอร์แกน และสุ่มแบบแบ่งชั้น เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็น แบบสอบถามแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ ได้ค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่าง .67–1.00 และมีค่าความ เชื่อมั่นของแบบสอบถามทั้งฉบับเท่ากับ .76 สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วน เบี่ยงเบนมาตรฐาน การทดสอบค่าที (t-test)

ผลการวิจัยพบว่า

1. การบริหารงานตามหลักอิทธิบาท 4 ของผู้บริหารสถานศึกษา ศูนย์เครือข่ายที่ 6 อำเภอลำทะเมนชัย สังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครราชสีมา เขต 7 โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก
2. การเปรียบเทียบความคิดเห็นของบุคลากรจำแนกตามตำแหน่งและระดับการศึกษา พบว่า โดยภาพรวม และรายด้าน ไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 แสดงว่าบุคลากรทุกกลุ่มมีความเข้าใจต่อการ ประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการบริหารสถานศึกษาอย่างสอดคล้องกัน

คำสำคัญ: การบริหารการศึกษา, การบริหารงาน, ผู้บริหารสถานศึกษา, อิทธิบาท 4

Abstract

The objectives of this research were 1) to study the administration based on the Four Ittibata Principles of school administrators in Educational Network Center 6, Lam Thamenchai District, under the Office of Nakhon Ratchasima Primary Educational Service Area 7; and 2) to compare personnel's opinions classified by position and educational level toward the administration based on the Four Ittibata Principles of school administrators in Educational Network Center 6, Lam Thamenchai District, under the Office of Nakhon Ratchasima Primary Educational Service Area 7. The sample consisted of 163 school administrators and teachers. The sample size was determined using Krejcie and Morgan's table, and stratified random sampling was employed. The research instrument was a five-level rating scale questionnaire, which obtained an item-objective congruence (IOC) index ranging from .67 to 1.00, and the overall reliability coefficient of the questionnaire was .76. The statistics used for data analysis included frequency, percentage, mean, standard deviation, and t-test.

The research findings revealed that

1. The overall administration based on the Four Ittibata Principles of school administrators in Educational Network Center 6 was at a high level. Considering each aspect, Variya (Persistent Effort) had the highest mean score, followed by Viramas (Reflective Thinking) and Chanda (Motivational Commitment). Citta (Mindful Engagement) had the lowest mean score but was still at a high level. These results indicate that the administrators possess determination, attentiveness, and perseverance in performing administrative duties appropriately.

2. The comparison of personnel opinions classified by position and educational level revealed that, both overall and by aspect, there were no statistically significant differences at the .05 level. This indicates that personnel in all groups had a consistent understanding of the application of the Four Iddhipada principles in school administration.

Keywords: Educational Management, School Administrators, Administration, Four Iddhipada Principles

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การพัฒนาประเทศให้มีความมั่นคง มั่งคั่ง และยั่งยืน จำเป็นต้องอาศัยทรัพยากรมนุษย์ที่มีคุณภาพ ซึ่งเกิดจากระบบการศึกษาที่มีประสิทธิภาพ การศึกษาในระดับขั้นพื้นฐานจึงมีบทบาทสำคัญในการสร้างพลเมืองที่มีความรู้

ความสามารถ คุณธรรม จริยธรรม และทักษะชีวิตที่เหมาะสมต่อการดำรงชีวิตในสังคมยุคใหม่ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ในช่วงที่โลกเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วจากปัจจัยด้านเทคโนโลยี เศรษฐกิจ และสังคม ทำให้สถานศึกษา ต้องมุ่งพัฒนาผู้เรียนให้มีทักษะศตวรรษที่ 21 และมีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ตามความคาดหวังของประเทศ อีกทั้ง ผู้บริหารสถานศึกษาในฐานะผู้นำการเปลี่ยนแปลงยังมีบทบาทสำคัญต่อการกำหนดทิศทาง การตัดสินใจ และการ ขับเคลื่อนคุณภาพการจัดการศึกษาให้สอดคล้องกับเป้าหมายการพัฒนาประเทศ(สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจ และสังคมแห่งชาติ, 2561)

การจัดการศึกษาตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 และ (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2553 ได้กำหนดทิศทางการจัดการศึกษาที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ส่งเสริมการกระจายอำนาจ การบริหาร และเปิดโอกาสให้สถานศึกษามีอิสระในการจัดการศึกษาอย่างสร้างสรรค์ นอกจากนี้ แผนพัฒนา เศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 13 (พ.ศ. 2566-2570) ได้ให้ความสำคัญกับการพัฒนาศักยภาพคนตลอดช่วง ชีวิต การส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรม และการเสริมสร้างทักษะที่จำเป็นต่ออนาคต ขณะเดียวกันหลักสูตรแกนกลาง การศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2551 ได้ระบุเป้าหมายการพัฒนาผู้เรียนให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา คุณธรรม และความสามารถในการดำรงชีวิตอย่างมีความสุข ซึ่งสอดคล้องกับหลักธรรมทาง พระพุทธศาสนา โดยเฉพาะหลักอิทธิบาท 4 ที่มุ่งเน้นแรงจูงใจ ความเพียร ความเอาใจใส่ และการใคร่ครวญในการ ทำงาน(การจัดการศึกษาตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ,2553)

สถานศึกษาเป็นสถาบันสำคัญในการบ่มเพาะความรู้และทักษะชีวิตให้แก่ผู้เรียน รวมทั้งปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม ระเบียบวินัย และค่านิยมที่เหมาะสมเพื่อให้ผู้เรียนเติบโตไปเป็นกำลังสำคัญของประเทศ การที่จะพัฒนา ทรัพยากรมนุษย์ให้มีคุณภาพได้นั้น ระบบการศึกษาจำเป็นต้องมีการบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพและผู้บริหาร สถานศึกษาต้องมีภาวะผู้นำที่สามารถกำหนดทิศทาง วางแผนงาน และขับเคลื่อนการพัฒนาโรงเรียนได้อย่าง ครอบคลุมทั้งด้านวิชาการ งบประมาณ บุคลากร และงานทั่วไป การบริหารสถานศึกษาในปัจจุบันยังเผชิญกับปัญหา หลายประการ ทั้งภาระงานที่หลากหลาย ความไม่สม่ำเสมอในการจัดการเรียนรู้ และการขาดแรงจูงใจภายในของ บุคลากร ซึ่งปัญหาเหล่านี้จำเป็นต้องได้รับการแก้ไขด้วยหลักคิดที่ช่วยเสริมสร้างความมุ่งมั่นและความเอาใจใส่ใน การทำงาน หลักพุทธธรรมที่มีบทบาทสำคัญในการเสริมสร้างความสำเร็จในการบริหารงาน คือ หลักอิทธิบาท 4 ซึ่ง ประกอบด้วย ๑) ฉันทะ ความพึงพอใจรักในงาน ๒) วิริยะ ความเพียรพยายาม ๓) จิตตะ ความตั้งใจและเอาใจใส่ และ ๔) วิมังสา การพิจารณาใคร่ครวญงานอย่างรอบคอบ หลักธรรมนี้ช่วยให้ผู้บริหารสามารถนำพาองค์กรไปสู่ ความสำเร็จด้วยแรงจูงใจภายใน ความมีเป้าหมาย และการทำงานอย่างเป็นระบบ การบูรณาการหลักอิทธิบาท 4 เข้ากับการบริหารสถานศึกษาจึงเป็นแนวคิดที่ควรได้รับการศึกษาและนำไปประยุกต์ใช้ เพื่อสร้างเสริมขีด ความสามารถของผู้บริหารและคุณภาพของสถานศึกษาให้สูงขึ้น (อุทัย กมลศิลป์ และคณะ, 2568)

ในบริบทของเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 7 โดยเฉพาะศูนย์เครือข่ายที่ 6 อำเภอลำ ทะเมนชัย พบว่าสถานศึกษาจำนวนมากตั้งอยู่ในพื้นที่ชนบทและห่างไกล ผู้บริหารต้องทำงานภายใต้ข้อจำกัดด้าน ทรัพยากรบุคคล งบประมาณ และการสนับสนุนจากชุมชน อีกทั้งยังพบปัญหาด้านคุณภาพการเรียนการสอน ความ ไม่ต่อเนื่องของการพัฒนาองค์กร และแรงจูงใจของครูที่ลดลง จากการสัมภาษณ์ผู้บริหารในเครือข่ายยังพบว่า แม้ ผู้บริหารบางรายจะมีเจตนาดีและมีความตั้งใจในการพัฒนาโรงเรียน แต่ยังขาดกรอบแนวคิดทางคุณธรรมในการนำ องค์กร ส่งผลให้ความร่วมมือภายในโรงเรียนและภายในเครือข่ายยังไม่เข้มแข็งเท่าที่ควร

ด้วยเหตุผลดังกล่าว ผู้วิจัยจึงมีความสนใจศึกษาการบริหารงานตามหลักอิทธิบาท 4 ของผู้บริหาร สถานศึกษาในศูนย์เครือข่ายที่ 6 อำเภอลำทะเมนชัย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา

เขต 7 ในปีการศึกษา 2568 เพื่อวิเคราะห์ระดับการบริหารงานตามหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ศึกษาสภาพปัญหาและปัจจัยที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนเสนอแนวทางในการพัฒนาศักยภาพผู้บริหารให้สามารถขับเคลื่อนสถานศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพและสอดคล้องกับบริบทพื้นที่

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาการบริหารงานตามหลักอิทธิบาท 4 ของผู้บริหารสถานศึกษาศูนย์เครือข่ายที่ 6 อำเภอลำทะเมนชัย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 7
2. เพื่อเปรียบเทียบการบริหารงานตามหลักอิทธิบาท 4 ของผู้บริหารสถานศึกษาศูนย์เครือข่ายที่ 6 อำเภอลำทะเมนชัย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 7 จำแนกตามตำแหน่งและระดับการศึกษา

วิธีดำเนินการวิจัย

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัย ได้ศึกษากับประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ดังนี้

1. ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา (รวมผู้อำนวยการและรองผู้อำนวยการ) และครูผู้สอนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ศูนย์เครือข่ายที่ 6 อำเภอลำทะเมนชัย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 7 ปีการศึกษา 2568 จำนวนทั้งสิ้น 286 คน ประกอบด้วยผู้บริหารสถานศึกษา 24 คน และครูผู้สอน 262 คน จากจำนวน 22 โรงเรียน
2. กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนที่ปฏิบัติงานในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานศูนย์เครือข่ายที่ 6 อำเภอลำทะเมนชัย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 7 ปีการศึกษา 2568 จำนวน 163 คน กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้ตารางของเครซีและมอร์แกน (Krejcie & Morgan, 1970) และได้มาโดยการสุ่มแบบแบ่งชั้น

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยใช้เครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นแบบสอบถามแบ่งออกเป็น 2 ตอน ประกอบด้วย

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม เป็นแบบตรวจสอบรายการ (Check list) ได้แก่ ระดับการศึกษา และขนาดของสถานศึกษา (ตามตัวแปรอิสระ)

ตอนที่ 2 แบบสอบถามเกี่ยวกับการบริหารงานตามหลักอิทธิบาท 4 เป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating scale) ตามวิธีของลิเคิร์ต (Likert) มี 5 ระดับ ดังนี้

- 5 หมายถึง มีการปฏิบัติอยู่ในระดับมากที่สุด
- 4 หมายถึง มีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก
- 3 หมายถึง มีการปฏิบัติอยู่ในระดับปานกลาง
- 2 หมายถึง มีการปฏิบัติอยู่ในระดับน้อย
- 1 หมายถึง มีการปฏิบัติอยู่ในระดับน้อยที่สุด

การสร้างและหาคุณภาพเครื่องมือ

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยมีการสร้างตามขั้นตอน ดังนี้

1. ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการบริหารงานตามหลักอิทธิบาท 4 เพื่อนำมาเป็นแนวทางในการสร้างแบบสอบถาม

2. ศึกษาวิธีสร้างเครื่องมือแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating scale) ตามวิธีของลิเคิร์ต (Likert) และการสร้างแบบสอบถามจากตำราของ บุญชม ศรีสะอาด (2553: 74 – 84)

3. ผู้วิจัยดำเนินการสร้างแบบสอบถาม ได้จำนวนแบบสอบถาม 35 ข้อ

4. นำแบบสอบถามเสนออาจารย์ที่ปรึกษาสารนิพนธ์เพื่อตรวจสอบความถูกต้อง เหมาะสม และพิจารณาให้ข้อเสนอแนะ

5. ปรับปรุงแบบสอบถามตามข้อเสนอแนะของอาจารย์ที่ปรึกษาสารนิพนธ์ แล้วนำเสนอผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 ท่าน เพื่อตรวจพิจารณาความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหาของข้อคำถาม โดยการหาค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับวัตถุประสงค์ (IOC : Index of item objective congruence) ได้ค่าอยู่ระหว่าง 0.67–1.00

6. นำแบบสอบถามที่ผ่านการพิจารณาของผู้เชี่ยวชาญมาปรับปรุงแก้ไขตามข้อเสนอแนะ

7. นำเสนอแบบสอบถามไปทดลองใช้ (Try - out) กับบุคลากรที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างจำนวน 30 คน

8. คัดเลือกข้อคำถามที่มีความเหมาะสมจำนวน 30 ข้อ

มาวิเคราะห์หาค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามทั้งฉบับ โดยวิธีการหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (Alpha coefficient) ตามวิธีของครอนบาค (Cronbach) ซึ่งค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามทั้งฉบับเท่ากับ 0.76

9. จัดพิมพ์แบบสอบถามฉบับสมบูรณ์ เพื่อนำไปเก็บรวบรวมข้อมูลกับกลุ่มตัวอย่างที่ศึกษาต่อไป

การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลผู้วิจัยได้ดำเนินการตามขั้นตอน ดังต่อไปนี้

1. ขอนหนังสือจากคณะศึกษาศาสตร์ วิทยาลัยนครราชสีมา เพื่อขอความอนุเคราะห์ในการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย ต่อผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครราชสีมา เขต 7

2. ผู้วิจัยส่งหนังสือจากวิทยาลัยนครราชสีมา ไปยังสถานศึกษาที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง เพื่อขอความอนุเคราะห์ในการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย โดยเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเอง 3. ผู้วิจัยติดตามเก็บรวบรวมแบบสอบถามคืนด้วยตนเอง ได้แบบสอบถามกลับคืน จำนวน 163 ชุด คิดเป็นร้อยละ 100

การวิเคราะห์ข้อมูล

ในการวิเคราะห์ข้อมูลผู้วิจัยได้วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูปโดยทำการวิเคราะห์ข้อมูลตามขั้นตอน ดังนี้

1. วิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถามเกี่ยวกับตำแหน่ง ระดับการศึกษาของกลุ่มตัวอย่างที่ตอบแบบสอบถามโดยหาความถี่ และร้อยละ

2. วิเคราะห์การบริหารงานตามหลักอิทธิบาท 4 ของผู้บริหารสถานศึกษาศูนย์เครือข่ายที่ 6 อำเภอลำทะเมนชัย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครราชสีมา เขต 7 ทั้งโดยภาพรวม รายด้านและรายข้อโดยหาค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน แล้วนำไปเปรียบเทียบกับเกณฑ์ (บุญชม ศรีสะอาด, 2553 : 136 -143) ดังนี้

ค่าเฉลี่ย 4.51 – 5.00 หมายถึง มีการปฏิบัติอยู่ในระดับมากที่สุด

ค่าเฉลี่ย 3.51 – 4.50 หมายถึง มีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก

ค่าเฉลี่ย 2.51 – 3.50 หมายถึง มีการปฏิบัติอยู่ในระดับปานกลาง

ค่าเฉลี่ย 1.51 – 2.50 หมายถึง มีการปฏิบัติอยู่ในระดับน้อย

ค่าเฉลี่ย 1.00 – 1.50 หมายถึง มีการปฏิบัติอยู่ในระดับน้อยที่สุด

3. วิเคราะห์เปรียบเทียบการบริหารงานตามหลักอิทธิบาท 4 ของผู้บริหารสถานศึกษาศูนย์เครือข่ายที่ 6 อำเภอลำทะเมนชัย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 7 จำแนกตามตำแหน่ง และระดับการศึกษาโดยใช้ค่า t – test

ผลการวิจัย

1. ผลการวิเคราะห์การบริหารงานตามหลักอิทธิบาท 4 ของผู้บริหารสถานศึกษาศูนย์เครือข่ายที่ 6 อำเภอลำทะเมนชัย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 7 ดังตาราง 1

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของเรื่องการบริหารงานตามหลักอิทธิบาท 4 ของผู้บริหารสถานศึกษาศูนย์เครือข่ายที่ 6 อำเภอลำทะเมนชัย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 7 โดยภาพรวมและรายด้าน

ด้านที่	รายการ	ระดับปฏิบัติ		แปลผล
		$\bar{X}$	S.D.	
1	ด้านฉันทะ	4.05	0.29	มาก
2	ด้านวิริยะ	4.15	0.23	มาก
3	ด้านจิตตะ	4.07	0.29	มาก
4	ด้านวิมังสา	4.04	0.29	มาก
ภาพรวม		4.07	0.15	มาก

จากตาราง 1 แสดงว่า การบริหารงานตามหลักอิทธิบาท 4 ของผู้บริหารสถานศึกษาศูนย์เครือข่ายที่ 6 อำเภอลำทะเมนชัย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 7 โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=4.07$, S.D.= 0.15) เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ทุกด้านมีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านวิริยะ (Persistent Effort) ($\bar{X} = 4.15$, S.D. = 0.23) รองลงมาคือ ด้านจิตตะ (Mindful Engagement) ($\bar{X} = 4.07$, S.D. = 0.29) รองลงมาคือ ด้านฉันทะ (Motivational Commitment) ($\bar{X} = 4.05$, S.D. = 0.29) ส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดคือ ด้านวิมังสา (Reflective Thinking) ($\bar{X} = 4.04$, S.D. = 0.29)

1. ผลการวิเคราะห์การเปรียบเทียบการบริหารงานตามหลักอิทธิบาท 4 ของผู้บริหารสถานศึกษาศูนย์เครือข่ายที่ 6 อำเภอลำทะเมนชัย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 7 ดังตาราง 2 - 2

ตารางที่ 2 เปรียบเทียบความคิดเห็นต่อการบริหารงานตามหลักอิทธิบาท 4 ของผู้บริหารสถานศึกษาศูนย์เครือข่ายที่ 6 อำเภอลำทะเมนชัย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 7 จำแนกตามตำแหน่ง โดยภาพรวมและรายด้าน

ด้านที่	รายการ	ผู้บริหาร		ครูผู้สอน		t	p-value
		สถานศึกษา					
		$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.		
1	ด้านฉันทะ	3.97	0.21	4.05	0.30	-1.45	0.27
2	ด้านวิริยะ	4.13	0.20	4.15	0.24	-0.53	0.64
3	ด้านจิตตะ	3.94	0.25	4.09	0.29	-2.26*	.025
4	ด้านวิมังสา	4.03	0.20	4.04	0.30	-0.04	0.97
ภาพรวม		4.02	0.09	4.08	0.16	-1.82	0.07

*p ≤ .05

จากตารางที่ 2 แสดงว่า ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนที่มีตำแหน่งแตกต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการบริหารงานตามหลักอิทธิบาท 4 โดยภาพรวมไม่แตกต่างกัน ยกเว้นด้านจิตตะ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ.05

ตารางที่ 3 เปรียบเทียบความคิดเห็นต่อการบริหารงานตามหลักอิทธิบาท 4 ของผู้บริหารสถานศึกษาศูนย์เครือข่ายที่ 6 อำเภอลำทะเมนชัย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 7 จำแนกตามระดับการศึกษา โดยภาพรวมและรายด้าน

ด้านที่	รายการ	ระดับปริญญาตรี		สูงกว่าระดับปริญญาตรี		t	p-value
		$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.		
1	ด้านฉันทะ	4.05	0.30	3.97	0.21	1.48	0.26
2	ด้านวิริยะ	4.15	0.24	4.14	0.20	0.17	0.88
3	ด้านจิตตะ	4.10	0.28	3.90	0.25	3.12*	.002
4	ด้านวิมังสา	4.03	0.30	4.05	0.20	-0.43	0.75
ภาพรวม		4.08	0.16	4.02	0.08	1.93	0.06

*p ≤ .05

จากตารางที่ 3 แสดงว่า ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นต่อการบริหารงานตามหลักอิทธิบาท 4 ของผู้บริหารสถานศึกษาศูนย์เครือข่ายที่ 6 อำเภอลำทะเมนชัย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 7 จำแนกตามระดับการศึกษา โดยภาพรวม ไม่แตกต่างกัน ยกเว้นด้านจิตตะ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ.05

อภิปรายผลการวิจัย

จากการสรุปผลการวิจัย เรื่อง การบริหารงานตามหลักอิทธิบาท 4 ของผู้บริหารสถานศึกษาศูนย์เครือข่ายที่ 6 อำเภอลำทะเมนชัย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 7 ผู้วิจัยได้นำประเด็นสำคัญมาอภิปรายผลการวิจัยดังนี้

1. ผลการวิเคราะห์การบริหารงานตามหลักอิทธิบาท 4 ของผู้บริหารสถานศึกษาศูนย์เครือข่ายที่ 6 อำเภอลำทะเมนชัย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 7 โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าผู้บริหารสามารถนำหลักธรรมอิทธิบาท 4 คือ ฉันทะ วิริยะ จิตตะ และวิมังสา มาประยุกต์ใช้ในการบริหารสถานศึกษาได้อย่างเหมาะสมและเป็นระบบ โดยด้านวิริยะมีค่าเฉลี่ยสูงสุด แสดงถึงความเพียรพยายาม ความมุ่งมั่นในการขับเคลื่อนภารกิจ และการไม่ย่อท้อต่ออุปสรรค รองลงมาคือด้านวิมังสา ซึ่งสะท้อนถึงการใช้การคิดวิเคราะห์ การทบทวนงาน และการปรับปรุงงานอย่างรอบคอบ ขณะที่ด้านฉันทะอยู่ในระดับมากเช่นกัน แสดงว่าผู้บริหารมีแรงจูงใจภายในและความพึงพอใจต่อหน้าที่การทำงาน ส่วนด้านจิตตะแม้จะมีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด แต่ยังคงอยู่ในระดับมาก บ่งชี้ว่าการมีสติ ใส่ใจงาน และความตั้งใจมุ่งมั่นยังมีอยู่ แต่ต้องได้รับการส่งเสริมเพิ่มเติม ทั้งนี้ อาจเนื่องมาจากผู้บริหารมีประสบการณ์ในการทำงาน มีความรับผิดชอบสูง และตระหนักถึงความสำคัญของหลักอิทธิบาท 4 ในการบริหารสถานศึกษา ทำให้สามารถขับเคลื่อนงานทั้งด้านวิชาการ บุคคล งบประมาณ และงานทั่วไปได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของสมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ. ปยุตโต, 2561) ที่กล่าวว่าอิทธิบาท 4 เป็น “ทางแห่งความสำเร็จ” ที่ช่วยให้ผู้ปฏิบัติงานเกิดความสำเร็จทั้งในด้านตนเองและองค์กร และสอดคล้องกับงานวิจัยของโชติกา ศรีเพชร และคณะ (2563) ที่พบว่าการบริหารงานตามหลักอิทธิบาท 4 อยู่ในระดับมากเช่นเดียวกัน รวมทั้งสอดคล้องกับสุภาภรณ์ หงส์หิรัญ (2567) ซึ่งยืนยันว่าผู้บริหารที่ยึดหลักอิทธิบาท 4 จะมีแนวโน้มบริหารงานได้อย่างมีคุณภาพ นอกจากนี้ ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นของผู้บริหารและครูผู้สอนจำแนกตามตำแหน่งและระดับการศึกษาพบว่าไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 แสดงว่าผู้ตอบแบบสอบถามมีมุมมองต่อแนวทางการบริหารงานตามหลักอิทธิบาท 4 ไปในทิศทางเดียวกัน เนื่องจากอยู่ภายใต้นโยบายเดียวกัน การรับรู้บทบาทของผู้บริหารคล้ายคลึงกัน และมีโอกาสเข้าร่วมกิจกรรมหรือการพัฒนาวิชาชีพในรูปแบบเดียวกัน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของกุลธิดา มะลิวัลย์ และคณะ (2564) ที่ระบุว่าความแตกต่างด้านตำแหน่งและระดับการศึกษาไม่ได้ทำให้มุมมองเกี่ยวกับหลักอิทธิบาท 4 แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ ทั้งหมดนี้สะท้อนว่าหลักอิทธิบาท 4 เป็นหลักธรรมที่เข้าใจง่าย สามารถปรับใช้ได้กับบุคลากรทุกกลุ่ม และเป็นกรอบคิดที่มีประสิทธิภาพในการบริหารสถานศึกษาอย่างแท้จริง

2. ผลการเปรียบเทียบบริหารงานตามหลักอิทธิบาท 4 ของผู้บริหารสถานศึกษาศูนย์เครือข่ายที่ 6 อำเภอลำทะเมนชัย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 7 อภิปรายผลการวิจัยได้ดังนี้

2.1 จำแนกตามตำแหน่ง พบว่า โดยภาพรวมไม่แตกต่างกันยกเว้นด้านจิตตะ แตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากของผู้บริหารสถานศึกษาศูนย์เครือข่ายที่ 6 อำเภอลำทะเมนชัย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 7 ต่างมีบทบาทที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินงานของสถานศึกษาอย่างใกล้ชิด ทำให้มีความเข้าใจร่วมต่อแนวทางการบริหารงานตามหลักอิทธิบาท 4 ผู้บริหารมีหน้าที่กำหนดทิศทาง วางแผน และติดตามงาน ขณะที่ครูผู้สอนเป็นผู้รับนโยบายไปปฏิบัติ การที่ทั้งสองกลุ่มปฏิบัติงานภายใต้สภาพแวดล้อมเดียวกันและรับรู้ผลของการบริหารในลักษณะเดียวกัน ทำให้มุมมองต่อการประยุกต์ใช้หลักฉันทะ วิริยะ จิตตะ และวิมังสา ไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ นอกจากนี้ผู้บริหารในศูนย์เครือข่ายที่ 6 มีแนวโน้ม

ใช้หลักอิทธิบาท 4 เป็นแนวทางในการส่งเสริมการทำงานร่วมกัน การสร้างบรรยากาศที่ดี และการแก้ปัญหาอย่างเป็นระบบ ส่งผลให้ครูผู้สอนรับรู้เจตนารมณ์ของผู้บริหารในทิศทางเดียวกัน จึงไม่เกิดความแตกต่างของความคิดเห็น ผลวิจัยนี้สอดคล้องกับงานของ กาญจนะ พุดซ้อน และคณะ (2567) ได้ทำวิจัยเรื่อง แนวทางการพัฒนาการประกันคุณภาพการศึกษาภายในตามหลักอิทธิบาท 4 ของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 1 ผลการวิจัยพบว่า 1) สภาพการประกันคุณภาพการศึกษาภายในของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 1 โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากทั้ง 3 ด้าน

2.2 จำแนกตามระดับการศึกษา พบว่า ผู้บริหารและครูผู้สอนที่มีระดับการศึกษาต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการบริหารงานตามหลักอิทธิบาท 4 ของผู้บริหารสถานศึกษาศูนย์เครือข่ายที่ 6 อำเภอลำทะเมนชัย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 7 โดยภาพรวมไม่แตกต่างกันยกเว้นด้านจิตะ แตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากว่าแม้บุคลากรจะมีระดับการศึกษาที่แตกต่างกัน แต่ต่างก็ปฏิบัติงานภายใต้ระบบบริหารเดียวกัน และสัมผัสรูปแบบการทำงานของผู้บริหารในลักษณะเดียวกัน โดยเฉพาะการใช้หลักฉันทะในการสร้างความพอใจในการทำงาน การใช้วิริยะในการผลักดันงาน การใช้จิตตะในการเอาใจใส่ภารกิจ และการใช้วิมังสาในการคิดวิเคราะห์และแก้ปัญหาอย่างเป็นเหตุผล ส่งผลให้บุคลากรทุกระดับการศึกษามีประสบการณ์รับรู้ที่คล้ายคลึงกัน ในหลายโรงเรียนในศูนย์เครือข่ายที่ 6 ผู้บริหารยังให้ความสำคัญกับการสนับสนุนและพัฒนาครูอย่างทั่วถึง เช่น การประชุม การนิเทศ การสื่อสาร และการวางระบบการทำงานร่วมกัน ทำให้บุคลากรทุกระดับการศึกษาได้รับประโยชน์จากการบริหารอย่างเท่าเทียมกัน จึงเกิดความคิดเห็นไม่แตกต่างกัน ผลวิจัยนี้สอดคล้องกับงานของ กัญสุญา บุญเกิด เกษม แสงนันท และสมศักดิ์ บุญปู (2567) ได้ทำวิจัยเรื่อง แนวทางการบริหารงานวิชาการในยุคดิจิทัลตามหลักอิทธิบาท 4 ของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสระแก้ว เขต 1 ผลการวิจัยพบว่า 1) สภาพการบริหารงานวิชาการในยุคดิจิทัล ของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสระแก้ว เขต 1 ในภาพรวมมีสภาพการบริหารอยู่ในระดับมาก และยังสอดคล้องกับงานของ นันทพัทธ์ วงศ์กันตา และคณะ (2567) ได้ทำวิจัยเรื่อง ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานส่งเสริมการเรียนรู้ จังหวัดนครสวรรค์ ตามหลักอิทธิบาท 4 ผลการวิจัยพบว่า สภาพภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสังกัดสำนักงานส่งเสริมการเรียนรู้จังหวัดนครสวรรค์ โดยภาพรวมมีสภาพอยู่ในระดับมาก

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1.1 สถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ควรน้อมนำผลการวิจัยไปใช้ในการส่งเสริมการบริหารงานตามหลักอิทธิบาท 4 โดยเฉพาะด้าน วิริยะ ซึ่งเป็นจุดแข็งของผู้บริหารในปัจจุบัน ควรต่อยอดด้วยการจัด ระบบติดตามงานและเวทีแลกเปลี่ยนประสบการณ์ (Coaching / PLC) เพื่อรักษาแรงขับเคลื่อนภายในของบุคลากรให้คงอยู่ต่อเนื่อง

1.2 สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ควรใช้ผลการวิจัยเป็นแนวทางในการสนับสนุนเชิงนโยบาย โดยจัดให้มีหลักสูตรอบรมเชิงปฏิบัติการเกี่ยวกับ “อิทธิบาท 4 กับงานบริหารสถานศึกษา” เพื่อพัฒนาศักยภาพของผู้บริหาร และครูให้สามารถประยุกต์หลักธรรมนี้อย่างเป็นรูปธรรมมากยิ่งขึ้น

1.3 ผู้บริหารและครูผู้สอน ควรนำผลการวิจัยมาประยุกต์ใช้ในการพัฒนาระบบงานภายใน เช่น การจัดทำแผนปฏิบัติงานที่มีองค์ประกอบของฉันทะ วิริยะ จิตตะ และวิมังสาอย่างชัดเจน ตลอดจนสร้างวัฒนธรรมองค์กรที่เน้นความพอใจในงาน ความเพียร การใส่ใจ และการใคร่ครวญอย่างรอบคอบ

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรขยายขอบเขตการวิจัยไปยังศูนย์เครือข่ายอื่น หรือพื้นที่อื่น เพื่อเปรียบเทียบผลการบริหารงานตามหลักอริยบท 4 ในบริบทที่แตกต่างกัน

2.2 ควรศึกษาปัจจัยอื่นที่อาจมีผลต่อการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษา เช่น ภาวะผู้นำเชิงจิตวิญญาณ แรงจูงใจในการทำงาน หรือวัฒนธรรมองค์กร เพื่อให้เข้าใจภาพรวมของการบริหารเชิงคุณธรรมได้ลึกซึ้งยิ่งขึ้น

2.3 ควรใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพร่วมด้วย เพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงลึกเกี่ยวกับแนวทางและกระบวนการประยุกต์ใช้หลักอริยบท 4 ของผู้บริหารสถานศึกษาในสถานการณ์จริง

เอกสารอ้างอิง

- กัญสุญา บุญเกิด และคณะ. (2567). แนวทางการบริหารงานวิชาการในยุคดิจิทัลตามหลักอริยบท 4 ของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสระแก้ว เขต 1. *วารสารบรรณการศึกษามนุษยสังคมศาสตร์*, 5(3), 527–540.
- กาญจนะ พุดซ้อน. (2567). แนวทางการพัฒนาการประกันคุณภาพการศึกษาภายในตามหลักอริยบท 4 ของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 1. *วารสารบรรณการศึกษามนุษยสังคมศาสตร์*, 5(2), 490–503.
- กุลธิดา มะลิวัลย์ และคณะ. (2564). ทักษะการบริหารตามหลักอริยบท 4 ของผู้บริหารโรงเรียนเอกชน สังกัดสำนักงานศึกษาธิการจังหวัดหนองบัวลำภู. *วารสาร มจร อุบลปริทรรศน์*, 6(2), 435–448.
- โชติกา ศรีเพชร และคณะ. (2563). กลยุทธ์การบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานตามหลักอริยบท 4 สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิจิตร เขต 2. *วารสารสถาบันวิจัยพัฒนารวม*, 7(2), 41–50.
- นันทพัทธ วงศ์กันตา และคณะ. (2567). ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย ตามหลักอริยบท 4. *วารสารบรรณการศึกษามนุษยสังคมศาสตร์*, 5(3), 467–480.
- บุญชม ศรีสะอาด. (2553). *การวิจัยเบื้องต้น* (พิมพ์ครั้งที่ 9). สุวีริยาสาส์น.
- บุญมี แท่นแก้ว. (2548). *พระพุทธศาสนาในเอเชีย*. โอ.เอส. พริ้นติ้ง เฮาส์.
- ประทุม อังกุลโลหิต. (2553). *พระมหาปณิธานของพระโพธิสัตว์-ข้อโต้แย้งทางปรัชญา*. โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต). (2550). *พจนานุกรมพุทธศาสตร์*. มจร.
- _____. (2555). *หลักธรรมเพื่อความสำเร็จ (อริยบท 4)*. มจร.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2553). *พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม*. กระทรวงศึกษาธิการ.

- สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2561). *แผนแม่บทภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติ (12): ประเด็นการพัฒนาการเรียนรู้ (พ.ศ. 2561–2580)*. <http://nscr.nesdb.go.th>
- สุภาภรณ์ หงษ์หิรัญ. (2566). การศึกษาหลักอิทธิบาท 4 ในการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษาตามทัศนะครูผู้สอน. *วารสารบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย*, 16(3), 96–108.
- อุทัย กมลศิลป์ และคณะ. (2568). การบริหารงานวิชาการตามหลักอิทธิบาท 4 ในสถานศึกษา. *เสถียรวิทย์ปริทัศน์*, 5(1), 106–116.